

Cybernetics become created by the help of two Bulgarians

I. Azmanov
iazmanov@abv.bg

Abstract: Unknown permanent relations between Professor Radoslav Tsanoff and his student Norbert Winner are discussed in this paper. Comparison between their interest in linguistics and cybernetics is given. Some contributions are made to biographies of Radoslav Tsanoff, Norbert Winner and Georgi Nadjakov.

Преди 40 години на 29 май 1976 година се пресели във вечността американският философ професор Радослав Андреев Цанов. Той живя 89 години. Роден е на 3 януари 1887 година в София. Завършил е Роберт колеж в Цариград. По-късно работи в Америка като университетски преподавател и има изключителни приноси в областта на философията. В България трудовете му са отречени [1, 2] и не получават нужното признание.

Защо отделям специално внимание на професор Радослав Цанов? През 1981 година прочетох автобиографията на създателя на кибернетиката Норберт Винер (25.11.1894 – 18.03.1964). Тя е преведена на български език под името “Аз бях вундеркинд” [3]. На английски книгата е публикувана през 1953 година със заглавие “Ex-Prodigy – my Childhood and Youth”. “Аз бях дете-чудо” според мен би било най-вярното заглавие. Четейки тази книга си поставих задачата да проуча посочените в нея факти. Там срещнах името на неизвестния за мен професор и реших да проуча връзката му с Норберт Винер. През 1953 година на страница 114, Норберт Винер съобщава признателно, че неговият професор по философия от 1911 година все още му е приятел. Тази подробност се намира и на страница 151.

Несъмнено Радослав Цанов е бил по възрастен от своя студент Норберт Винер и е живял по-дълго от него. Общото между двамата е че са полиглоти. Сведения за това намираме в обширна статия за историята на етиката в американската Collier’s Encyclopedia, издание 1962 година, том 9, стр. 333-349, която е написана от Радослав Цанов.

Майчиният език на Радослав Цанов е български. Той е живял в епоха, когато всеки образован българин е знаел перфектно руски.

По време на ученичеството на Радослав Цанов още в началното училище заедно с религиозната подготовка децата са изучавали и гръцки (старогръцки и съвременен). Като студент в Роберт Колеж в Цариград той е овладял учебния английски език и местния турски. В колежа е учил още латински, френски и немски. Но е бил така задълбочен, че е изучавал перфектно всичко упорито и много постоянно. Ето дванайсетте езика, които Радослав Цанов е знаел: 1) български, 2) руски, 3) турски, 4) арабски, 5) старогръцки, 6) гръцки, 7) латински, 8) английски, 9) немски, 10) френски, 11) италиански и 12) еврейски (хибру).

Норберт Винер като полиглот е знаел 10 езика: 1) английски, 2) полски, 3) руски, 4) гръцки, 5) латински, 6) немски, 7) френски, 8) испански (като начинаещ), 9) китайски (като начинаещ) и 10) еврейски и староеврейски.

Друг съществен факт е, че съпругата на Норберт Винер – Маргарита Енгелман е професор по езикознание. Бащата на Норберт Винер е бил професор по руска филология. Така става очевидна ориентацията на Норберт Винер към езикознанието.

Допустимо е при дискусиите на Норберт Винер с баща му да е започнало оформянето на базисните структури на езиците и тяхното математизиране като база в теорията на кибернетиката. От лекционната програма на професор Радослав Цанов проличава потребното за овладяване на езиковата кибернетична задача още около 1911 година.

За нас е невъзможно да реконструираме разговорите между Норберт Винер – баща му, майка му, съпругата му и Радослав Цанов. Те всички са били полиглоти. Очевидно тези четири персони са играли важна роля при създаването на кибернетиката.

Индивидуалността на философа Радослав Цанов е в детайли отразена в специална книга на Тексаския университет [5]. През 1927 година в Ню-Йорк Асоциацията на българските студенти публикува на български статията на професор Радослав Цанов *“Българската поезия, като рефлексия на националната култура”* [6].

За Радослав Цанов е важно да отбележим и ролята баща му Андрей Цанов. Когато един син има успехи те със значителна сила идват от бащината интелектуална и генетическа мощ. Мисълта на Радослав Цанов има и други измерения – космически в статията му *“Философия на Космически перспективи”* [7].

Според мен е очевидно участие и на още един български учен академик Георги Наджаков. Неговото откритие заема централно място при създаването на образи. Фотоелектретното състояние на веществото намира приложение при създаването на предаване на образи по електронен път при копирните електронни техники.

След като взех интервю от академик Георги Наджаков [8] намерих няколко цитата за фотоелектретите. През 1948 година в статия за електретите австралийският физикохимик Ф. Гутман дава вярна оценка на откритието на Наджаков като посочва, че Наджаковите експерименти не са повторени от никого [9]. През 1955 година друг физик Едуард Паджет в статията си “*Фототранзистори и фотоелектрети*” [10] също дава положителна оценка на откритието на Наджаков. Основната публикация на Наджаков за фотоелектретите е отпечатана на немски през 1937 година. На френски са публикувани неговите статии през 1947 година [11-12].

Георги Наджаков също е полиглот, който владее пет езика: 1. немски, 2. френски, 3. руски, 4. турски и 5. гръцки говоримо. В школата за запасни офицери той е бил заедно с Трайчо Костов, Дончо Костов и Владо Черноземски. Георги Наджаков е инициатор за създаването на атомната енергетика на България и има приноси към ядрената програма на СССР [13, 14].

Литература

- [1] Т. Павлов 1947 *Теория на отражението* (Нариздат, София).
- [2] Т. Павлов 1950 *Философия и биология* (БАН, София).
- [3] Н. Винер 1981 *Аз бях вундеркинд* (изд. Народна младеж, София) с.114-115.
- [4] Collier Encyclopedia 1962 Vol.9 p.333-349
- [5] Radoslav Andrea Tsanoff 1931 *Handbook of Texas State University* (James Street Fulton).
- [6] Р. Цанов 1927 *Сборник на българските студенти. Българската поезия като рефлексия на националната култура* (Ню-Йорк).
- [7] R. Tsanoff 1962 “Words to Know: A Philosophy of Cosmic Perspectives” *Sciences and Human Perspectives* (New York & London) p. 215-216
- [8] И. Азманов 2007 “Един ден с професор Наджаков” *Разпространение и развитие на физико-математическите знания в България* (ИФТТ, София) стр.135-138
- [8a] I. Azmanov I. 2012 “For the physicists Nadjakov, Vavilov, Kapitsa” *Dissemination and Development Physics and Mathematics in the Balkans* (ISSP BAS, Sofia) p.114-123
- [8в] I. Azmanov 2012 “The Apprizers for Georgi Nadjakov” *Dissemination and Development Physics and Mathematics on the Balkans* (ISSP BAS, Sofia) p.131-135.
- [8с] Интервю с академик Наджаков – 24 X 1978.
- [9] F. Gutmann 1948 *The reviews of Modern Physics* Vol. 20 No 3 p. 464.
- [10] E. Padgett 1955 *Phototransistors and Photoelectrets*, p. 63
- [11] G. Nadjakov 1947 “Electrecite – Sur l’effect Volta” *Comptes Rendus, De L’Academie des Sciences, Paris* p. 1061-1063.
- [12] G. Nadjakov 1947 “Electrecite – Sur l’effect Volta Note” *Comptes Rendus, De L’Academie des Sciences, Paris*, p. 1134-1135.
- [13] И. Азманов 2010 “Създателят на нашата ядрена енергетика (Академик Георги Наджаков)” в. *Пенсионери* бр.44.
- [14] И. Азманов 18-19.07.2007 “Дупница да носи името на Академик Наджаков” в. *Вяра*.